

M.A. NUMMINEN KEPPOSTELUA JA KULTTUURIA

WSOY

LAPSUUDEN JA
NUORUUDEN AIKA
SOMEROLLA

Aira ja Paavo Numminen.

M.A. NUMMINEN KEPPOSTELUA JA KULTTUURIA

LAPSUUDEN JA NUORUUDEN AIKA SOMEROLLA

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Sivulla 219–220 lainatun Twilight Time -kappaleen sanat Buck Ram.

©M.A.NUMMINEN JA WSOY 2024
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
ISBN 978-951-0-51072-8
PAINETTU EU:SSA

Isäni ja äitini	9
Aira ja Paavo Numminen saivat pojan	17
Pula-aika jatkui	30
Joensuuntie, kauppojen pääraitti	41
Joensuun alakouluun	50
Matkoja ja vaarallisia leikkejä	57
Pirjo ja minä saimme vitsaa	67
Pikkujättiläinen, tärkein kirjani	72
Kesälomilla monilla paikkakunnilla	85
Suomessa puuhattiin vallanvaihtoa	93
Someron yhteiskouluun	98
Olympiakisat Helsingissä	104
Lomamatka Itä-Suomeen	110
Ystäväni Kullervo Aura	122
Isän sisäpiiri	127
Kuudes käsky rippikoulussa	137
Moottoripyöräilyä ja rummuttelua	140
Oma koti, oma huone	152
Kiivasta politiikkaa	161
Lukioaika	166
500 kilometrin polkupyöräretki	177
Rotarypoikien leirillä Ruotsissa	182
Isästä talousneuvos	193
Rumpalina Unto Monosen orkesterissa	197
Innostava keskustelukerho	204
Pirjo halusi koiran	212
Tein radio-ohjelmia kouluun	215
Voittoja puhekilpailuissa	221
Kesätyöpaikka Tukholmassa	225
Abiturienttikausi	241
Ylioppilaskirjoitukset	251
Pankkivirkailijana Salossa	259
Helsingin yliopistoon	272
Yliopiston suuri viehätys	279

Neljä muistelmakirjaa - tämä kertoo varhaisajoista

TAVALLISESTI MUISTEMAKIRJOISSA KÄSITELLÄÄN lapsuus ja nuoruus ensin. Minun elämäni ensimmäinen muistelukirja on vuodelta 1999 (uusi painos 2020), nimeltään *Helsinkiin – Juho Niityn sivistyshankkeet 1960–1964*. Se on romaani. Miksi? Kirjan kustantaja ei halunnut pelkkää kuuksikymmentäluvun alkuun sijoittuvaa kulttuurihistoriaa. Niinpä kirjoitin tuon ajan alkua käsittelevän kaunokirjallisen teoksen. Juho Niitty on pääosin minä, mutta toisinaan keksitty hahmo, jotta sain kerrotuksi omia kokemuksiani laajemman, poliittisesti sitoutumattoman kulttuuriradikalismien alkuvaiheet.

Ensimmäinen varsinainen muistelmakirja *Kaukana väijyy ystäviä* vuodelta 2020 käsittelee vuosia 1965–1989. Sen jatko *On syytä muistaa* ilmestyi 2021 ja siinä kerron vuosista 1990–2020.

Tämän kirjan halusin kirjoittaa, jotta lukeva yleisö saa tietää, millaisissa oloissa kasvoin ja miten aloin kehittyä sellaiseksi ihmiseksi, joka olen.

Vaimoni Helena Vapaa on tarkistanut kirjan ja esittänyt hyödyllisiä ehdotuksia, mistä kiitän häntä suuresti.

Helsingissä 24.3.2024

M.A.Numminen

Isäni ja äitini

ISÄNI, PAAVO Leonard Numminen, syntyi vuonna 1899 Orivedellä Voitilan kylän Nummelan talossa, josta hänen isänsä metsätyönjohtaja Kalle Numminen oli kotoisin. Kallen vaimo Amalia oli saman kylän tyttö Mikkolan torpasta. Isoisäni Kalle Numminen otti sukunimensä Nummelan talon mukaan.

Orivedeltä Kalle ja Amalia Numminen muuttivat muutamana vuoden kuluttua Juupajoen Mellin kylään, sitten paikkakunnan tärkeimpään kylään, Korkeakoskelle. Korkeakoski oli rautatien varrella ja siksi sinne oli perustettu saha, nahkatehdas ja kenkätehdas.

Isäni Paavo oli vanhin lapsista. Perheessä oli lisäksi neljä poikaa, Usko, Hugo, Kalle ja Reino sekä tyttäret Alma, Kaarina ja Rauha.

Koulussa Paavo oppi hyväksi kirjoittajaksi, mistä oli suurta hyötyä, kun hän siirtyi työelämään. Paavo olisi halunnut päästä oppikouluun, mutta perheellä ei ollut varaa siihen. Nuoren pojan suuri haave oli ryhtyä arkkitehdiksi.

Vuonna 1919 Paavo sai työpaikan varastonhoitajana Korkeakosken Osuuskaupasta. Samalla hän suoritti Kulusosiuuskuntien Keskusliiton, KK:n, kauppiastoiminnan kirjukurssin.

Parin vuoden kuluttua Paavo oli edennyt jo myymälänhoitajaksi syrjäisen Oitin Osuusliikkeeseen. Nuorelle miehelle Riihimäen kupeessa sijaitseva Oitti tuskin tarjosi riittävästi vapaa-ajan huvituksia, joten hän lienee toisinaan viettänyt ravintolailtoja Riihimäen asemaravintolassa. Tuohon aikaan Suomessa oli voimassa kieltolaki, joten asemaravintola toimi raittiuslinjalla.

Paavosta ei tullut oittilaista, vaan jo syksyllä 1922 hän sai paremman työpaikan Karkkilan Osuusliike Tuen keskusmyymälänhoitajana. Työnsä ohessa Paavo suoritti KK:n osuuskauppakoulun kurssin ja jatkoi vielä liikkeenhoitajien kesäkurssilla. Helsingin Osuuskauppakoulussa Paavo tutustui kirjanpitäjä Lilla Laila Pukkilaan ja pian heistä tuli aviopari. Karkkilassa asiat sujuivat hienosti, mutta keväällä vuonna 1925 Paavo tarvittiin myymälänhoitajaksi Viipuriin. Pariskunta asettui Karjalan suurimpaan kaupunkiin, ja siellä syntyi heidän tyttärensä Auni Helvi.

Eipä ehtinyt Paavo kotiutua kansainväliseen Viipuriin, koska Pirkanmaalta saapui pyyntö ryhtyä Osuusliike Voiman palvelukseen Tampereelle. Tämän työn isäni Paavo otti mielellään vastaan, sillä Tampereelta oli lyhyt matka kotiseudulle Korkeakoskelle. Oli mieluisaa käydä tervehtimässä isää, äitiä ja sisaruksia.

Jonkin ajan kuluttua Paavon energiaa tarvittiin Lempäälän Voimassa, joka oli yksi Tampereen Voiman sivumyymälöistä. Vuonna 1929 Lempäälän Voimaan tuli harjoittelijaksi nuori kaunotar, Aira Aaltonen.

Äitini Aira Lemmikki Aaltonen syntyi vanhempiansa ainoana lapsena Lempäälässä vuonna 1910. Airan isä kirves-

mies Johan Oskar Aaltonen oli kotoisin Sääksmäeltä ja äiti Fanny Lempäälän Sitarin talosta. Fannyn Pietarsaaren seudulta Lempäälään muuttanut äiti oli ruotsinkielinen.

Kansakoulun jälkeen Aira jatkoi opintojaan Lempäälän käsityökoulussa. Sitten hän sai työpaikan paikkakunnan Osuusliike Voimassa.

Isäni Paavo ei voinut vastustaa kaunista ja hyväkäytöksistä Airaa. Avioliitto Lailan kanssa lähenei loppuaan. Avioero astui voimaan tosin vasta 1933.

Paavo yleni työelämässä. Hänestä tuli vuonna 1932 Tampereen Voiman myymälöiden tarkastaja sekä Hämeenkadulla sijainneen Voiman pääliikkeen osastonhoitaja. Aira oli myyjänä samassa työpaikassa. Paavo esitteli Airalle Tampereen kaikki tärkeät nähtävyydet. Lauantai-iltoja vietettiin juhlimalla ravintoloissa. Kieltolaki oli kumottu. Hämeenkadulla sijaitsi Osuusliike Voiman Suurravintola, jossa järjestettiin tansseja viikonloppuisin. Joskus Paavo poikkesi osuustoiminnallisista tavoista ja vei Airan juhlimaan ravintola Rosendahliin Pyynikille.

Helsinkiläisen Osuusliike Elannon myyjästä Ester Toivosesta oli tullut vuonna 1933 ensin Miss Suomi, sitten myös Miss Eurooppa. Aira oli niin samannäköinen, että tamperealaiset luulivat isäni saaneen seuralaisekseen kuuluisan Ester Toivosen. Äitini muisteli tuon Tampereen ajan olleen pariskunnan elämän ihaninta aikaa.

Vuonna 1937 tarmokasta Paavo Nummista kehoitettiin hakemaan toimitusjohtajan paikkaa Somerolle perustettavaan uuteen osuusliikkeeseen. Somerolla oli kyllä edistysmielisen osuusliikkeen myymälä. Se oli Jokioisten Osuus-

Äitini Aira Aaltonen, jota verrattiin
Miss Eurooppaan Ester Toivoseen.

kaupan sivumyymälä, mutta se ei kannattanut tarpeeksi hyvin.

Somerolaiset olivat päättäneet perustaa oman osuuskaupan elokuun 15. päivänä pidetyssä kokouksessa. Paikalla oli myös Kulutusosuuskuntien Keskusliiton, KK:n, neuvontaosaston tarkastaja Pietari Salmenoja, joka oli käynyt tutustumassa somerolaisten suunnitelmiin. Tarkastuskertomuksessaan Salmenoja oli kummastellut, miten tällainen

”maalaiskaupunki” laajoine ympäristöineen oli saattanut unohtua edistysmielisten kauppaliikkeiden piiristä. Hän puolsi KK:lle voimakkaasti uuden liikkeen perustamista.

Salmenoja kuvaili kertomuksessaan, että Someron keskustan Joensuun kylä on autoliikenteen keskus, joka sijaitsee viiden kantatien risteyksessä – niitä pitkin tavoitettiin Helsinki, Turku, Hämeenlinna, Forssa ja Salo. ”Siitä on tullut nykyisen linja-autoliikenteen aikana yksi eniten liikennöidyistä paikkakunnista.”

Elokuun kokous oli päättänyt jo nimenkin uudelle osuuskaupalle. Se oli Osuusliike Oras. Kokouksessa valittu uuden liikkeen hallintoneuvosto kokoontui lokakuun kolmantena päivänä 1937 valitsemaan toimitusjohtajan. Hakijoita oli yhdeksän. Neuvottelujen jälkeen tehtävään päätettiin yksimielisesti valita myymälätarkastaja Paavo Numminen Tampereelta.

Osuusliike Oras avattiin 8.11.1937 Jokioisten Osuuskaupan entisessä talossa. Aira ja Paavo asuivat aluksi talon yläkerrassa. Olosuhteita ei ehditty murehtia, sillä kumpikin ryhtyi täydellä vauhdilla töihin. Aira vastasi muutaman apulaisen kanssa myymälän toiminnasta. Paavo perusti suoraan ”amerikkalaisella vauhdilla” – kuten somerolaiset asiaa luonnehtivat – Orakselle sivumyymälät.

Samassa kuussa avattiin kaksi sivumyymälää Somerniemellä. Toinen Palikaisten, toinen Oinasjärven kylässä. Molemmat olivat entisiä Karkkilan Tuen kauppvoja. Myös Karinaisten Kyrön Pitkäjärvellä sijainnut Osuusliike Kehityksen myymälä siirtyi Oraksen omistukseen. Joulukuussa Salon Osuusliike Tähti luovutti Somerniemen Kaskistossa sijainneen kauppansa Orakselle.

Jouluksi Paavo ja Aira lähtivät Tampereelle mennäkseen naimisiin. Heidät vihittiin tapaninpäivänä, 26.12.1937. Paavo tahtoi komeat häät. Paikaksi hän oli valinnut Hämeenpuistossa sijaitsevan Työväentalon juhlasalin, jotta kaikilla kutsuvierailla varmasti olisi tarpeeksi tilaa. Iltaa juhlistamaan oli tilattu orkesteri. Sen tulkitsemana Aira ja Paavo tanssivat häävalssinsa, Franz Lehárin Kultaa ja hopeaa ja sen parina Juventino Rosasin valssin Yli aaltojen.

Varsinaiselle häämatkalle ei ollut aikaa, sillä pariskunnan oli kiiruhdettava Somerolle. Huikea työvauhti jatkui vuoden 1938 puolella. Lautelan kylän sivumyymälä avattiin maaliskuussa ja Paltan myymälä toukokuussa.

Paavon entinen vaimo Laila Numminen oli kuollut vuoden 1938 aikana tuberkuloosiin, joten 13-vuotias tytär Auni Helvi muutti isänsä Paavon luokse Somerolle ja jatkoi koulunkäyntiään yhteiskoulussa.

Paavon tärkein ja vaativin työtehtävä oli Someron keskustaan tuleva Oraksen uusi päärakennus. Hän itse ryhtyi piirtämään kaikkien uusien rakennusten luonnoksia. KK:n arkkitehtiosasto laati niistä lopulliset rakennuspiirustukset.

Uusi keskustoimitalo avattiin joulukuun alussa 1938. Paavo oli tilannut näyteikkunoihin aurinkosuojat eli markiisit. Kun hän meni katsomaan niiden asentamista, hän huomasi että ne olivat väriltään punaiset. Seis! Ei punaisia! Oras on vihreä.

Punamarkiisit lähetettiin takaisin ja vihreät saapuivat aikaan. Liikkeen nimi oli julkisivun yläosassa. Siinä hehkui vihreänä neonvalona sana Oras.

Uudessa Oraksen päärakennuksessa olivat rauta- ja maataloustarvikeosasto, puku-, kangas- ja jalkineosasto, liha- ja kalaosasto sekä siirtomaatavaraosasto, jossa myytiin myös maito- ja leipomotuotteita. Pihalle nousi suuri keskusvarasto ja viljankuivaamo. Niiden taakse rakennettiin leipomo. Samassa talossa sijaitsi kahden kuorma-auton talli, henki-

Osuusliike Oraksen päärakennus 1950-luvun alussa. Paavo Numminen suunnitteli sen funktionaaliseen tyyliin. Kolme ikkunaa oikealla kuuluivat yksityisasuntoomme.

lökunnan sauna, pyykkitupa sekä teurastamo. Vuoden 1939 alussa myös entinen Jokioisten osuuskaupan myymälä oli muutettu Oraksen ravintolaksi.

Keskustoimitalon yläkertaan Paavo oli suunnitellut oman perheen asuintilat, jotka sijaitsivat rakennuksen oikeassa päädyssä. Makuuhuoneen, olohuoneen ja ruokailuhuoneen ikkunat olivat julkisivun puolella. Tilavan keittiön ja Helvin huoneen ikkunat olivat pihan puolella.

Toimitusjohtajalla piti tietenkin olla ulkona viihtyisiä oleskelutila. Se oli suunniteltu päärakennuksen ja keskusvaraston väliin. Piha oli erotettu Oraksen muista rakennuksista orapihlaja-aidalla ja sinne oli istutettu hopeapaju ja muutama lehmus. Toisella laidalla tuija-aita erotti alueen viereisen naapurin, Akseli Hairon, maatilasta. Pihassa oli kaksipuolinen puutarhakeinu ja pihakalusteet. Alue oli niin hyvin erotettu liiketiloista, että siellä saattoi todella viettää yksityiselämää kenenkään näkemättä tai häiritsemättä.

Someron keskustan uusien rakennusten suuren urakan lisäksi vuonna 1939 keväällä avattiin sivumyymälät Pajulassa ja Kiikalan pitäjässä Hirvelässä.

Aira ja Paavo Numminen saivat pojan

MARRASKUUN VIIMEISENÄ päivänä vuonna 1939 Neuvostoliitto hyökkäsi Suomeen. Sitä ennen oli ammuttu kuuluisat Mainilan laukaukset, joita Neuvostoliitto väitti Suomen ampumiksi, vaikka oli itse tällä tavoin provosoinut sodan alkaneeksi. Isäni Paavo oli jo 40-vuotias, joten häntä ei kutsuttu asepalvelukseen. Kun Suomessa käynnistettiin kriisiajan kansanhuolto, Somerolla valittiin Paavo Numminen sen paikallisjohtajaksi.

Talvisota kesti 105 päivää. Neuvostoliitto ei kyennyt miehittämään Suomea. Somero ei ollut sodan pommitusten kohteena, joten rakennuskanta säilyi. Sota aiheutti kuitenkin talouselämän pysähdyksen. Silti Oras kykeni avaamaan vuoden 1940 alussa Häntälän kylään sivumyymälän. Myöhemmin avattiin – sodan aikana – vielä kaksi uutta myymälää, Kultelan kylän kauppa 26.5.1943 ja Pyölin 15.2.1944.

Yhteensä sivumyymälöitä oli yksitoista. Ne olivat tarpeellisia tuohon aikaan, jotta sivukylien asukkaat saivat päivittäistavaransa läheltä.

Talvisodan ollessa vielä käynnissä äitini Aira synnytti minut kotonaan Oraksen yläkerrassa yöllä maaliskuun 12:ntena päivänä. Kättilö Mandi Kunelius oli auttamassa. Paavo oli

niin riemastunut pojan syntymästä, että hän tarjosi kahvit koko henkilökunnalle. Kahvi kuului sota-ajan säännöstelyihin tarvikkeisiin. Heti syntymääni seuranneena päivänä solmittiin rauha Suomen ja Neuvostoliiton välillä.

Aira-äiti piti kolme päivää synnytyslomaa. Sen jälkeen oli pakko mennä takaisin tekstiiliosaston johtoon. Lapsen hyvinvoinnista vastasi nyt lastenhoitaja.

Ristiäisissä sain nimekseni Mauri Antero. Kummisetänä oli Forssan Osuusliike Tammen toimitusjohtaja Paavo Heinimo. Hänestä tuli myöhemmin Helsingin Osuusliike Elanon toimitusjohtaja ja sitten pääjohtaja.

Vaikka vanhemmat olivat innoissaan lapsen syntymästä, he joutuivat keskittymään Osuusliike Oraksen menestykseen. Tässä tilasto nopeasta alusta. Oras osoittautui heti voitolliseksi. Vain kaksi kuukautta toimittuaan ylijäämää kertyi jo vuonna 1937.

1937	4.012 mk
1938	10.768 mk
1939	31.278 mk
1940	225.708 mk
1941	243.389 mk
1942	111.281 mk (Itämeri oli kolme kuukautta jäässä)
1943	153.992 mk
1944	208.105 mk
1945	253.714 mk
1946	751.192 mk

Ylijäämästä palautettiin kaksi prosenttia osuusliikkeen jäsenille ostohyvitystä.

Jatkosota puhkesi kesäkuussa 1941. Silloin Suomi taisteli Neuvostoliittoa vastaan Saksan rinnalla. Oraksestakin lähti nuoria miehiä sekä talvi- että jatkosotaan. Jatkosodasta alkaen valtiovalta säännösti elintarvikkeiden jakelua ja myyntiä useita vuosia, myös pitkälti sodan jälkeen. Tavaransaanti oli niukkaa, ja kaupoissa oli käytössä elintarvikekortit.

Aira ja Paavo saivat toisen lapsensa syyskuussa. Tytär Pirjo Riitta syntyi 8.9.1941. Airalla ei ollut tuolloinkaan aikaa jäädä äitiyslomalle. Kolme päivää riitti. Sitten työ kangasosastolla jatkui.

Perheessämme oli aina joku somerolainen nuori nainen kotiapulaisena. Äitini Aira ei ollut tyytyväinen siihen, että jokaista piti opastaa aivan yksinkertaisissakin asioissa. Niinpä oli suuri helpotus, kun isän serkku Orivedeltä, Hulda Sepälä, tuli kotiapulaiseksi. Hulda asui kodissamme ja nukkui yöt keittiön yhteydessä olevassa alkovissa. Siellä oli sänky, pöytä ja pari hyllyä. Mutta Huldan mielestä järjestely sopi hänelle, etenkin kun hän oli itsestään selvästi perheenjäsen.

Vuosi 1942 toi ongelmia käynnissä olleen sodan vuoksi, jolloin rintamalle lähetettiin mahdollisimman paljon elintarvikkeita ja kalustoa. Ulkomaankauppa tyrehtyi talvi-kuukausien ajaksi, koska koko Itämeri jäättyi, eivätkä laivat päässeet tuomaan tavaroita ulkomailta. Heti vuoden alussa oli saatu osuusliikkeen käyttöön kolmas kuorma-auto. Yksi oli luovutettu puolustuslaitoksen tarpeisiin, toinen auto oli onnistuttu hankkimaan pari vuotta aiemmin.

Autojen saaminen ei ollut helppoa, mutta Paavo Numminen oli kyennyt arvioimaan liikkeen menestyksen etukäteen ja tilannut toisen kuorma-auton jo vuonna 1939. Kolmas oli

tilattu vuotta myöhemmin, ja nyt se saapui. Kaikki autot olivat englantilaisia, Austin-merkkisiä.

Jatkosodan aikana ja myös pitkälti sen jälkeen siviiliautoissa oli niin kutsutut häkäpöntöt, koska kaikki bensiini tarvittiin armeijan käyttöön. Jo varmaankin viisivuotiaana olin silloin tällöin aikaisin aamulla Oraksen pihalla seuraamassa kuorma-autojen lämmittämistä. Joskus kuljettaja antoi minullekin paksun sytytystikun käteen, jolla sain sytyttää puupilkkeet palamaan. Pilkkeet olivat koivuhalosta pienittyjä paloja, jotka kaadettiin häkäpönttöön.

Sodan alettua kiihtyä Helsingistä lähetettiin maaseudulle lapsia ja vanhuksia. Somerollakin oli monessa perheessä helsinkiläislapsia ja koululaisia. Meidän kotiimme muutti Inka-Taina Takki, Osuustukkukauppa OTK:n hallinnollisen johtajan Uno Takin tytär. Inka-Taina oli noin viisi vuotta Helviä nuorempi. Hän majoittui Helvin huoneeseen ja kävi jonkin aikaa Someron yhteiskoulua. Uno Takki toimi eri ministerintehtävissä vuosina 1942–1950. Isäni oli tutustunut häneen 1930-luvulla, jolloin Takki oli Kulutusosuuskuntien Keskusliiton, KK:n, työehtoasiain hoitajana.

Vuonna 1944 Oras sai kuin saikin kauan kaivatun myllyn, joka rakennettiin keskusvaraston rinnalle. Tämä nopeutti viljakauppaa, mutta kaikeksi onnettomuudeksi tuli tuhosi uuden myllyn jo seuraavana vuonna. Sähkölaitteissa oli tahtunut oikosulku ja palo pääsi leviämään yön aikana koko rakennukseen.

Yksi varhaisimmista muistoistani on juuri tämä myllyn palo. Halusin seistä isän vieressä pihalla katsomassa laajaa sammutusoperaatiota. Ja koska isä kiroili tulenlieskojen nuollessa rakenteita, minä säestin häntä lausumalla pai-

nokkaasti saatanaa ja perkelettä. Normaalisti isä ei koskaan kiroillut, enkä minäkään.

Minä olin sattumalta eräänä yönä herännyt ja hakenut leipää keittiöstä. Silloin olin nähnyt ikkunasta, että pihaan ajoi henkilöauto. Aamulla selvisi, että Oraksen kellarivarastoon oli murtauduttu ja sieltä oli viety kankaita, keittiökaluksia, ruokaa ja rautatavaraa. Kaikki nämä olivat säännöstelyssä, ja niitä sai ostaa vain ostokortilla. Isä oli raivoissaan. Äiti oli huojentunut, ettei hänen miehensä ollut herännyt yöllä. Paavo olisi mennyt pistooli kädessä pidättämään varkaita, ennen kuin poliisit olisivat tulleet paikalle. Vähän vanhempana näin tämän pistoolin isäni työpöydän laatikossa. Se oli Beretta 7.65, jonka hänen veljensä Kalle oli tuonut sodasta. Isällä oli tietenkin lupa siihen.

Lähdin katsomaan murron jälkiä. Ne puistattivat. Kellarista kangasosaston ja rautaosaston varastoon johti vankka puuovi, joka oli sisäpuolelta teljetty puomilla. Varkaat olivat kairanneet oveen isolla poralla aukot, josta he pääsivät nostamaan puomin pois paikaltaan.

Miten ihmeessä varkaat olivat ylipäätään pystyneet tutustumaan tähän reittiin, jotta he sitten pääsivät murtautumaan kellariin? Olisihan talonmies nähnyt epämääräiset miehet, jotka menevät sellaisesta ovesta sisään, joka on tarkoitettu vain talon asukkaille ja liikkeen henkilökunnalle. Oliko henkilökunnassa petturi? Sen mahdollista selviämistä en muista.

Varkautta setvi tuttu poliisikonstaapeli Lauri Heikkilä. Minäkin sain osallistua jännittävään tapahtumaan, sillä konstaapeli haastatteli myös minua. Kerroin, että yöllä pihaan ajanut auto oli vuoden 1939 mallin Chevrolet. Tämän

pystyin sanomaan siksi, että tunsin Chevroletin punaiset takavalot. Pojillehan kaikki automerkit olivat tuttuja ja he osasivat kuvailla niitä. Jokaisella autolla oli omanlaisensa valot, koristelistat, tuulilasinpyyhkimien sijoittelu ja vanteiden koristelu.

Minä ja naapuruston pikkupojat seurasimme Someron keskustan läpi ajavaa liikennettä. Hongiston Kauko, Laakson Pentti, Laurannon Pekka, Maavirran Martti ja minä olimme asettuneina Oraksen jalkakäytävälle tarkkailemaan eri automerkkejä.

Autot olivat pääasiassa 1930-luvulta, sillä sodan vuoksi länsimaisia tuotteita ei voitu tuoda Suomeen. Oli amerikkalaisia kuten Cadillac, Chevrolet, Chrysler, Dodge, Ford, de Soto, Studebaker. Oli eurooppalaisia kuten Simca, Citroën, Fiat, Borgward Isabella, Mercedes Benz, Opel, Austin, Volvo. Vaikuttavin kuorma-auto oli USA:n armeijalta ostettu GMC (se tulee valmistajasta General Motor Corporation), jonka nimi puh kielessä oli Kempso.

Myös moottoripyörät piti oppia tuntemaan. Moni mies osti ensin moottoripyörän, vasta sen jälkeen auton – jos oli varaa. Me opettelimme kaikki moottoripyörät, joita näimme ajavan maantiellä tai joita oli pysäköityinä kauppojen pihoissa. Niitä olivat Ariel, Zündapp, BMW, Triumph, BSA, NSU, Norton, Harley-Davidson. Kaikki nämä olivat ennen sotia ostettuja moottoripyöriä.

Meillä oli mukana vihkot, joihin kirjoitimme auton merkin ja rekisterinumeron. Tuohon aikaan rekisterinumeroista tiesi, mistä päin Suomea auto oli kotoisin. **A** ja **B** olivat Uudenmaan läänistä, **T** oli Turun ja Porin läänistä, **H** Hämeen läänistä ja niin edelleen.

M.A.NUMMISEN MUISTELMATEOS KASVUVUOSISTAAN 1940-1960

piirtää herkullisen kuvan orastavan
monitaiteilijan varhaisvuosista vireässä
maaseutupitäjässä sodan jälkeisessä
Suomessa.

Mauri Antero Numminen veti ensihenkäyksensä Osuusliike Oraksen yläkerrassa Somerolla päivää ennen talvisodan päättymistä. Ihan tavallinen ei hän poikanakaan ollut. Kun hän ei räjäytellyt omatekoisia pommeja tai jahdannut kavereineen vankikarkureita Someron metsissä, hän luki kaiken käsiinsä osuvan, *Tekniikan maailmasta Pikkujättiläiseen*. Nuoren M.A.:n vilkasta mielikuvitusta ja ensyklopedista tiedonjanoa ruokkivat ja rohkaisivat sivistystä arvostavat vanhemmat. Jazzkärpäsen puraisun Mauri Antero sai viritettyään omatekoisen radionsa Voice of America -kanavan taajuudelle. Pian koulukavereiden kesken perustettiin oma jazzkvartetti, ja päätyipä Mauri Antero soittamaan rumpuja tangosäveltäjä Unto Monosen bändiin. Muusikko M.A.Numminen oli astunut yleisön eteen.

	 9 789510 510728
www.wsoy.fi	99.1 ISBN 978-951-0-51072-8